

Rapport nr. 1/09

Marginale muligheter

Av Tom Irgan

"New Page er mine brødre og min familie fylt med kjærlighet. Min stifinner står ved min side både natt og dag. New Page har mye og lære bort, som en storebror ved min side.

New Page har fete aktiviteter som holder deg unna kriminalitet med full kvalitet. New Page er som en familie som respekterer deg for hvem du er, ikke for hva du gjør.

New Page tenker positivt for oss og får oss bort fra negative tanker. New Page fyller hodene våre med drømmer og håp og gir oss samhold i et godt miljø fylt med vennskap. New Page fyller våre hjerter med glede og gode tanker om en ny morgendag. New Page er en god følelse av et liv fylt med store drømmer.

Snipp snapp snute nå er New Page i rute ..."

(Teksten er skrevet av ungdommer i undersøkelsen på fokusgruppe møte høsten 2008)

Innhold

Sammendrag	side	5
Innledning	side	6
Marginaliserte livsløp	side	6
New Page og individuell oppfølging	side	7
Gjennomføring av undersøkelsen	side	10
Ungdommens sosiale profil	side	11
Familie og oppvekst	side	11
Skole og arbeid	side	12
Fritid og nettverk	side	12
Kriminalitet og rus	side	12
Antisosial atferd	side	13
Utviklingstrekk ved antisosial atferd	side	15
Avgjørende arenaer	side	16
Hjemmet	side	17
Skolen	side	17
Uorganisert fritid	side	18
Utsatte ungdomsmiljøer	side	19
Overganger og vendepunkt	side	20
Skole og jobb	side	21
Marginalisert praksis	side	22
Marginale muligheter	side	23
Tiltak	side	24
Litteraturliste	side	26

Sammendrag

Denne rapporten bygger på en studie av ti ungdommer som har fått oppfølging i New Page. Ut i fra intervjuer med ungdommene i løpet av 2008 går det fram at alle ungdommene fremstår som sosialt marginalisert gjennom å stå utenfor skole, organiserte fritidsaktiviteter og arbeidslivet. Gjennom familie, oppvekst og skolegang har ungdommene vært utsatt for vedvarende læring og sosialiseringprosesser som har produsert en antisosial atferd. Denne negative utviklingen er et resultat av samhandling mellom individuelle og kontekstuelle risikofaktorer knyttet til ungdommene. Gjennom den individuelle oppfølgingen ungdommene har fått i New Page har alle gjort store sosiale fremskritt. Alle ungdommene har tillært seg viktig sosial kompetanse og utviklet refleksivitet knyttet til egne problemer, valg og fremtid. I stor grad er ikke ungdommenes utvikling gjennom individuell oppfølging nok til å skape varige endringer i ungdommenes livsløp. Krav til skoleløp og kvalifisering til arbeidslivet er for store krav for flertallet av ungdommene. Overgangene fra grunnskole til videregående skole og fra videregående skole og kvalifisering til arbeidslivet fremstår som svært vanskelig for ungdommene. Dette er overganger som kan skape mulighet for å endre egen livsførsel og skape mye muligheter, men som i stor grad forsterker ungdommenes marginale posisjon.

Krav til kompetanse for å følge skoleløp, delta i fritidsaktiviteter og å få tilgang til arbeidslivet fungerer som utelukkingsmekanismer som strukturelt begrenser ungdommenes deltakelse. Ungdommene i studien har alle en antisosial atferd som er resultat av deres egen marginaliserende praksis. Denne marginaliserende praksisen har ungdommene utviklet gjennom negativ samhandling i hjemmet, skole og utsatte ungdomsmiljøer. Avgjørende for utviklingen av denne handlingspraksisen er manglende oppfølging og veiledning fra hjemmet, manglende deltakelse på skolen og deltakelse i negative ungdomsmiljøer. I sin marginaliserende praksis har flere av ungdommene utviklet rusproblemer og avvikende atferd med kriminalitet og bruk av vold. I samspill med ungdommenes marginaliserende praksis skaper strukturelle utelukkingsmekanismer i skoleløpet og arbeidsmarkedet en tilnærmet låst marginale posisjon.

For i større grad å kunne bistå den ungdomsgruppen ungdommene i denne studien representerer vil New Page fra 2010 sette i gang tiltak for å integrere marginalisert ungdom i avgjørende institusjoner og arenaer i det norske samfunnet, som familie, skole, fritidsaktiviteter og arbeidslivet. Dette vil bli gjort ved generelt å jobbe opp i mot familie, skole, organisasjoner og næringsliv i det individuelle oppfølgingsarbeidet, og spesielt gjennom å etablere tiltak som foreldreveiledning, skoletilpassing og leksehjelp, sosialt kvalifiserende aktiviteter og praksisplasser med oppfølging og veiledning.

Innledning

Stiftelsen New Page har siden 2002 gitt oppfølging til utsatt ungdom. I denne perioden har New Page fått mange positive tilbakemeldinger fra ungdom, foreldre og ulike samarbeidspartnere. I 2005 gjennomførte stiftelsen en brukerundersøkelse og i 2007 en kartlegging av ungdomsgruppen. Både brukerundersøkelsen og kartleggingen har gitt New Page ny og viktig kunnskap om ungdommene som får oppfølging i New Page og arbeidet med disse ungdommene. For ytterligere å styrke organisasjonens kunnskap om ungdommene og New Page sitt arbeid med dem valgte New Page i 2008 å gjøre en studie av ti ungdommer. Stiftelsen ønsket å se på hva som gjorde ungdommene utsatt, hvilken utvikling de hadde og hvordan New Page kan være et positivt innslag i deres liv og fremtid. Denne rapporten er et resultat av denne studien. Det går klart frem av data materialet som er blitt opparbeidet i studien at ungdommene lever marginaliserte liv delvis på utsiden av det etablerte samfunnet. Ungdommenes livshistorier viser til avgjørende trekk ved oppvekstforhold som kan skape varig marginalisering. Denne rapporten gir derfor en analytisk fremstilling av ungdommens livshistorier som viser til hvordan deres samhandling i familien, nettverk og skole har formet deres oppvekst og videre former hele dere livsløp. I 2010 vil New Page gjennomføre en studie av organisasjonens arbeid med ungdommene ved å se på hvordan individuell oppfølging som metode utøves i praksis.

Arbeidet med studien og rapporten har vært finansiert av Kavlifondet. Både studien og rapporten er gjort av faglig leder i New Page, Tom Irgan, som står ansvarlig for analyser og formuleringer i rapporten. Studien kunne ikke vært utført uten god hjelp og støtte fra ansatte i New Page og de ti ungdommene. New Page vil derfor rette en stor takk til ungdommene som har valgt å dele sine livshistorier og tanker med meg.

Marginaliserte livsløp

Studien har vist at det er klare fellestrekk hos ungdommene som får oppfølging i New Page knyttet til bakgrunn, problematferd og livsløp. Alle ungdommene er blitt fanget opp av barnevernet gjennom familie, barnehage, skole og nærmiljø. De har deretter fått ulike hjelpetiltak. Noen av ungdommene har lang fartstid innen barnevernstjenesten og har fått oppfølging allerede fra barnehagen og har senere bodd på institusjon, mens andre kun har hatt kontakt med barnevernet i ungdomstiden. Felles for alle er at deres oppfølging i barnevernstjenesten er knyttet til deres samhandling med omverden. Det er i møte med andre mennesker at ungdommenes atferd fremstår som problematisk. Enkelt sagt kan alle ungdommene betegnes som å ha mangelfulle sosiale ferdigheter. Årsakene til atferdsproblemene er ulike. Hvordan ungdommens samhandlingsvansker uttrykker seg

varierer fra ungdom til ungdom, men til sammen fører deres manglende sosiale ferdigheter til at de blir marginalisert gjennom oppveksten. Med marginalisering menes her et resultat av vedvarende sosiale prosesser som fører til at ungdommene ikke deltar i sentrale institusjoner og på arenaer hvor ungdom flest deltar. *"Marginalisering kan ikke entydig knyttes til om ungdom er innenfor eller utenfor arbeidslivet, men heller til sammenhenger i deres integrasjon eller avstand til ulike sentrale arenaer som familie, skole, arbeidsliv, organisasjoner eller grupper. ... I slik forstand innebærer marginalisering å være plassert i posisjoner som begrenser tilgangen til økonomiske, sosiale og politiske ressurser (Heggen 2004: 120, 121)."* Uten unntak forsterker ungdommenes marginaliserte situasjon seg i overgangen fra barn til ungdom og videre fra ungdom til voksen. Deres marginaliserte posisjon bekreftes og forsterkes gjennom egen atferd, nære relasjoner og strukturelle utelukkingsmekanismer i det norske samfunnet. Ungdommenes marginaliserte tilværelse fremstår som låst, og selv med omfattende hjelp og egeninnsats ser det i liten grad ut til å gi dem nye muligheter. Årsakene til denne låste situasjonen ligger i stor grad i sosiale strukturer som har blitt nedfelt i det norske samfunnet de siste tretti år. De endringene det norske samfunnet har vært igjennom siden syttitallet har gjennom kunnskapsproduksjon, forvaltning og regulering skapt flere rettigheter og tryggere sosiale rammer for marginalisert ungdom, men samtidig skapt et mer ekskluderende utdanningsløp og arbeidsmarked. Manglende muligheter til å delta i utdanningsløp og senere arbeidsliv gjør at marginalisert ungdom lever et annet liv, med andre muligheter og andre fremtidsutsikter enn ungdom generelt. I sammenheng med individualisering og endring i ungdoms identitetsutforming som har forekommet i samme tidsrom, gjør dette at marginalisert ungdom lever "ved siden av" og segregert, i og av det norske velferdssamfunnet. I denne rapporten vil New Page vise hvorfor ungdommene i studien fremstår som marginaliserte, og hva New Page kan gjøre for å forebygge marginalisering for denne ungdomsgruppen.

New Page og individuell oppfølging

Tilbudet om individuell oppfølging som New Page gir er et hjemmebasert hjelpetiltak for å gi ungdom som trenger det, økte sosiale ferdigheter for å kunne utvikle deres sosiale kompetanse. Felles for ungdommene som får New Page som et hjelpetiltak er at de i ulik grad har atferdsproblemer. Atferdsvanskene arter seg svært forskjellig og spenner fra innesluttethet til utagering og rusmisbruk. Problematferden er knyttet til en eller flere sosiale arenaer som hjem, skole og nærmiljø. Gjennom individuell oppfølging som tilnærming jobber New Page systematisk med å fremme ungdommenes sosiale kompetanse, og dermed fremme deres sosiale integrasjon på skolen, i nærmiljøet, i fritidsaktiviteter og i arbeidslivet.

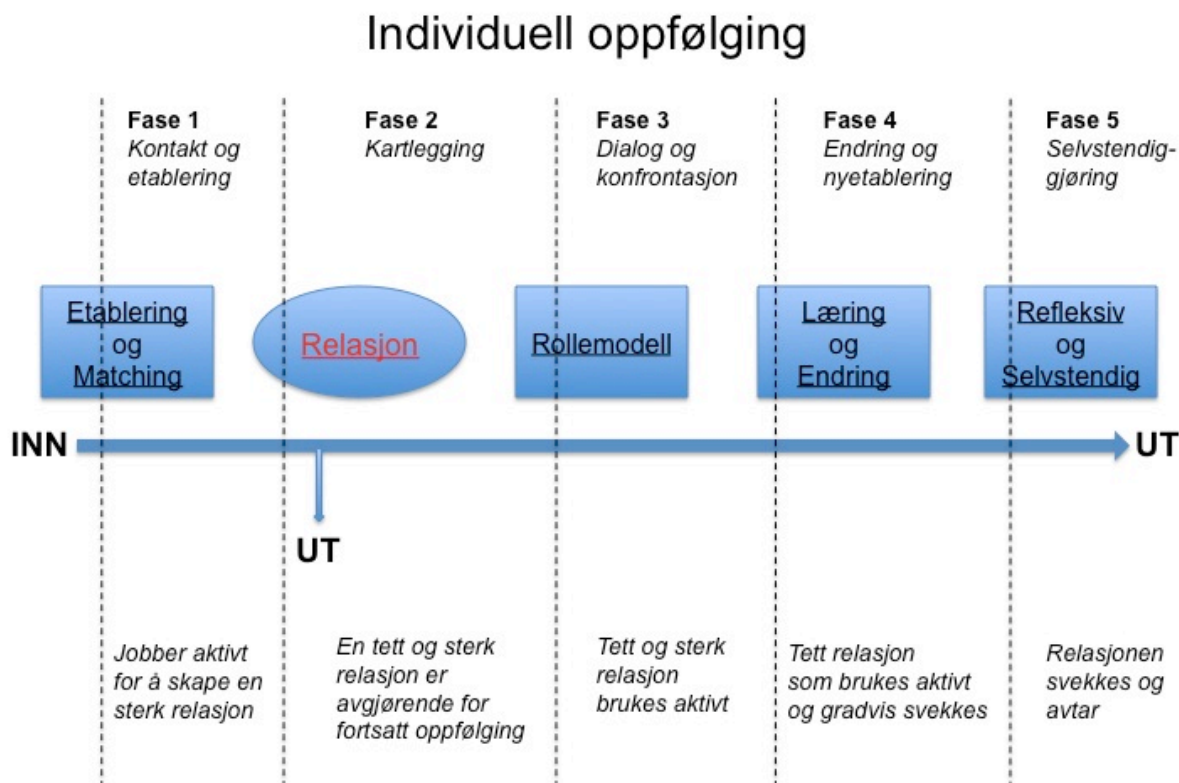
Stifinnere (ungdomsarbeidere) i New Page knytter nære relasjoner til ungdommen, og trener systematisk i ulike sosiale situasjoner på å fremme ungdommen handlingskompetanse. Målet er at ungdom og stifinner sammen skal vokse og utvikle seg gjennom de vanskelige ungdomsårene fra en utsatt og marginalisert posisjon til en sosialt integrert tilværelse.

New Page er en ung organisasjon og individuell oppfølging som metode har utviklet seg i takt med organisasjonen. Individuell oppfølging er en generativ metode som strukturelt utvikler seg i takt med behov og innhold. Så langt har New Page sitt arbeid med utsatt ungdom vist at individuell oppfølging kan være en fruktbar tilnærming til endringsarbeid med utsatt ungdom. Kartlegging av ungdomsgruppen i New Page fra 2007 viste klare tegn på positive individuelle endringer hos ungdommene. 44 % av ungdommene hadde forstått fra kriminalitet og 33% hadde endret rusvaner som følge av individuell oppfølging i New Page (Irgan 2007). Selv om det metodiske arbeidet i New Page har vært under utvikling fra år 2002 og frem til i dag, er individuell oppfølging slik det nå praktiseres i New Page innholdsmessig bygd på bestanddelene:

- Å etablere en tett og sterk relasjon.
- Å etablere seg selv som rollemodell.
- Å fremme endring gjennom læring av sosiale ferdigheter.
- Å gjennom læring og endring skape refleksjon og tilslutt selvstendighet.

I figur 1 er disse bestanddelene i individuell oppfølging satt opp som sammenhengende komponenter som styrer oppfølgingsløpet til ungdom og stifinner i New Page.

Figur 1 Individuell oppfølging.

Den individuelle oppfølgingen er oppdelt i fem påfølgende faser:

1. Kontakt og etableringsfase
2. Kartleggingsfase.
3. Dialog og konfrontasjonsfase.
4. Endring og nyetableringsfase.
5. Selvstendig-gjøring og avslutningsfase.

Fasene har sine egne mål og verktøy for å fremme endring hos ungdommene gjennom samvær med stifinner. For mer informasjon om New Page og individuell oppfølging, se <http://newpage.no/metoder.html>

Gjennomføring av undersøkelsen

Data grunnlaget for denne rapporten bygger på intervjuer med 10 ungdommer som har fått individuell oppfølging i New Page og deres stifinnere. I løpet av 2008 ble det gjennomført fra to til fire individuelle intervjuer med ungdommene, samt et fokusgruppe møte over to dager. Utover intervjuer med ungdommene bygger rapporten på intervjuer med stifinnere og gjennomgang av ungdommenes journaler og annen dokumentasjon utarbeidet av New Page sine lokale stammer (avdelinger) i Oslo, Hordaland og Rogaland. De ti ungdommene som inngår i undersøkelsen er representative for ungdomsgruppen som får oppfølging i New Page. De har alle fått oppfølging i en periode på over seks måneder slik at det foreligger dokumentasjon på deres atferd og livssituasjon. Deltakelsen i undersøkelsen var frivillig og ungdommene deltok med samtykke fra foresatt. Intervjuene var strukturert rundt tre tema: 1) Livshistorie knyttet til atferdsproblemer. Dette intervjuet ble gjort som en sammenhengende fortelling der ungdommen selv forteller sin historie. 2) Identitet, nettverk og overganger. I dette intervjuet ble det benyttet tre ulike verktøy; identitetskart, nettverkskart og tidslinje med overganger. 3) Refleksjon rundt egen sosial kompetanse. Dette intervjuet var organisert som en samtale mellom ungdom og intervjuer for å se på ungdommens refleksjon knyttet til enkelte selvopplevde hendelser og noen hypotetiske situasjoner. Alle intervjuene ble tatt opp på en mp3 spiller og er blitt transkribert i etterkant. Etter at disse tre intervjuene var gjennomført ble det holdt et fokusgruppe møte over to dager hvor fem av ungdommene deltok. Under fokusgruppen ble det gjort flere sosiale gjøremål og løst oppgaver i grupper for å observere ungdommenes sosiale kompetanse. Det ble også gjennomført en gruppediskusjon om hvordan de selv, og ungdom i lignende situasjoner kan skape endring i egen livssituasjon. Utover intervjuer bygger rapporten på de enkelte ungdommenes journaler bestående av vedtak, tiltaksplan, kontrakt om oppfølging, handlingsplan, evalueringsrapporter og ukelogger. Ved siden av journal er det brukt et registreringskjema ved oppstart av oppfølging som kartlegger individuelle og kontekstuelle risikofaktorer, og videre et intervallskjema som måler endring i nettverk og negativ atferd hver sjette måned. Til sammen utgjør dette et relativt stort datamateriale som danner grunnlag for de generelle analyser som fremkommer i denne rapporten. For fullt ut å kunne sikre anonymiteten til de ti ungdommene vil det ikke bli fremstilt eksplisitte sitater fra intervjuer eller dokumenter i rapporten. Det vil heller ikke bli trukket frem enkelt eksempler, men det totale data materialet danner grunnlaget for analysen av ungdommenes livssituasjon som fremkommer i rapporten.

Ungdommenes sosiale profil

Ut i fra intervjuene og New Page sin dokumentasjon rundt ungdommene kan vi si noe om deres sosiale profil ut i fra kategoriene:

- Familie og oppvekst.
- Skole og arbeid.
- Fritid og nettverk.
- Kriminalitet og rus.

Sosial profil er et vidt og til dels upresist begrep, men kartlegging av sosial profil gir en viktig basiskunnskap for New Page sitt endringsarbeid rettet mot ungdommer med atferdsproblemer. Slik sosial profil brukes her kan det defineres som en strukturert forenkling av den sosiale organiseringen av ungdommenes hverdagsliv. Sosial profil gir således en god oversikt over kontekstuelle risikofaktorer knyttet til ungdommenes atferd. Samspillet mellom individuelle og kontekstuelle risikofaktorer er avgjørende både i utvikling og endring av problematferd.

Utvalget av ungdommene bestod av tre jenter og syv gutter. De var alle i alderen 15 til 19 år da intervjuene ble gjennomført. Ungdommenes sosiale posisjon fremtrer som lik, selv om deres bakgrunn er ulik ut i fra kategoriene: Familie og oppvekst, Skole og arbeid, Fritid og nettverk og kriminalitet og rus.

Familie og oppvekst

Ungdommenes familier fremtrer som fragmenterte og uorganiserte. Flere er vokst opp med høyt konfliktnivå i relasjon til og mellom nærmeste omsorgspersoner. Nesten alle er på ulike måter vokst opp i en utilstrekkelig omsorgssituasjon. Flertallet er oppvokst sammen med mor.

To av guttene har flyktningbakgrunn og en har innvandrerbakgrunn. Tre av ungdommene er oppvokst i en storbykontekst, fire er oppvokst i en forstads kontekst og tre er oppvokst på bygden. Tre av ungdommene er oppvokst med en eller to foreldre med høyere utdanning, mens de andre åtte har foreldre med lite eller ingen utdanning. Fire av ungdommene er oppvokst med en eller to foreldre som står utenfor arbeidslivet. To av ungdommene er oppvokst sammen med begge sine biologiske foreldre. Tre er oppvokst med bare mor, to er oppvokst med en stefar, mens de tre siste er oppvokst med mor og to eller flere stefedre. Fem av ungdommene er oppvokst i en omsorgssituasjon preget av omsorgssvikt knyttet til vanskjøtsel, vold og/eller rusmisbruk, og tre av dem har vært plassert midlertidig på barnevernsinstitusjon på bakgrunn av omsorgssvikt. Ytterligere to av ungdommene har vært plassert på institusjon på bakgrunn av atferds og rusproblemer. Fire av ungdommene er oppvokst med en eller to foreldre med etablerte rusproblemer.

Skole og arbeid

Ingen av ungdommene har fulgt ordinært skoleløp. Alle har i ulik grad fått tilrettelagt undervisning. Skolegangen er generelt preget av manglende oppfølging fra hjemmet og høyt konfliktnivå på skolen.

To av ungdommene har fått påvist lærevansker gjennom PPT. Tre av ungdommene har ikke fullført grunnskolen. En av ungdommene går i grunnskolen, og to går i videregående skole, en av ungdommene har fast jobb og de resterende seks står utenfor skoleløp og arbeidsliv. Syv av ungdommene har fått lite eller ingen oppfølging av skolearbeidet i hjemmet. Syv av ungdommene har vært i kontinuerlige konflikter med lærer og elever på skolen, og åtte har et svært stort fravær i grunnskolen grunnet skulk. To av ungdommene har mulighet til å kunne fullføre videregående skole.

Fritid og nettverk

Ungdommene har en svært uorganisert fritid, med liten grad av kontinuitet i interesser og aktiviteter. Få har prososiale venner, og flere har få venner. Nesten alle kan sies å være del av et negativt ungdomsmiljø.

Tre av ungdommene har drevet aktivt med idrett i oppveksten og en av dem deltar i dag i organisert idrett. Syv av ungdommene har aldri deltatt i organiserte fritidsaktiviteter. To har flere ganger prøvd å begynne med en organisert fritidsaktivitet, men har raskt sluttet på grunn av problemer med trener eller andre barn som deltok på aktiviteten. Åtte av ungdommene er eller har vært en del av et kjent negativt ungdomsmiljø knyttet til lokalmiljø eller en lokalitet. Syv av ungdommene har ingen prososiale venner. Tre har svært få venner. Åtte av ungdommene har hatt kjæreste relasjoner over flere måneder, men kun to av dem kan sies å ha/har hatt en prososial kjæreste. Fire av ungdommene har et omfattende nettverk av bekjente. Disse bekjentskapsnettverkene er i stor grad knyttet til kjøp, salg og bruk av cannabis. Tre av ungdommene er godt etablert i kriminelle nettverk knyttet til omsetning av cannabis. Alle har en uorganisert og ustrukturert fritid. Syv av ungdommene bruker det meste av tiden sin til å se på tv, spille dataspill og/eller henge med venner.

Kriminalitet og rus

Ungdommenes psykiske problemer, rusmisbruk og kriminalitetsutøvelse er i stor grad overlappende. De fleste har temperament og aggresjonsproblemer, og utøver vold i ulike sammenhenger. Flere er involvert i organisert kjøp og salg av narkotika.

Fire av ungdommene har fått diagnostisert ADHD og to av dem har psykiske problemer. Seks av ungdommene har etablerte rusproblemer knyttet til cannabis med tilleggsproblematikk knyttet til alkohol og/eller amfetamin, kokain og piller. Fem av ungdommene selger eller har i perioder solgt cannabis for å finansiere eget forbruk av

cannabis og livsstil. Tre av ungdommene har en eller flere ganger opparbeidet seg narkotikagjeld som har ført til omfattende trusler og/eller vold fra etablerte kriminelle. Syv av ungdommene har problemer knyttet til aggresjon og vold. Tre av dem har utøvd vold mot nære familiemedlemmer, seks har selv blitt utsatt for vold og opplevd vold mellom nære familiemedlemmer. To av ungdommene har begått ran, og tre har en eller flere ganger bedrevet torpedovirksomhet. Åtte av ungdommene har gjentatte ganger begått vinningskriminalitet.

Oppsummeringen av ungdommenes sosiale profil gir et sosialt grunnriss som viser at alle har atferdsproblemer knyttet til flere arenaer som hjem, skole og fritid. Gjennom nære relasjoner og venner har ungdommene tillært seg handlingskompetanse og ferdigheter som gjør at de i forhold til andre ungdommer fremtrer som lite sosialt kompetent. Med gjentatte negative, aggressive og støtende handlinger fremtrer ungdommenes atferd som antisosial.

Antisosial atferd

Ungdommene i denne rapporten har alle avgjørende atferdsproblemer som i dag gjør dem sosialt marginalisert og som vil være avgjørende for deres videre livsløp. Det er ulike årsakssammenhenger som gjør at ungdommene har utviklet sine atferdsproblemer, men de har alle problemer knyttet til hvordan de samhandler med andre mennesker. Deres manglende samhandlingskunnskaper skaper kontinuerlig problemer og konflikt i samvær med andre. Problematferden til ungdommene er knyttet til både personlige problemer og problemer knyttet til samhandling i nære relasjoner. Alle ungdommene har i lengre tid utøvd ulike typer og gjentakende antisosiale og normbrytende handlinger og har utviklet antisosial atferd.

Antisosiale handlinger er handlinger som klart bryter med gjengse normer og regler i samfunnet og som fremtrer negativt i den sosiale konteksten handlingen utspiller seg i (Nordal, Sørli, Manger & Tveit 2005). Som ungdommenes sosiale profil viser har de alle utøvd en rekke handlinger som oppleves som negative og skadende ovenfor seg selv og andre, og som andre opplever som normbrytende. Eksempelvis har ungdommene utøvd vold, trusler og ran. De skulker skolen, kjøper og selger ulovlige rusmidler, de har gjort skadeverk og drevet med nasking og tyveri. I følge Nordahl m fl (2005) er typiske eksempler på antisosiale handlinger: Vold, overgrep, trakassering, trusler, nasking og tyveri, innbrudd, ran, ildspåsettelse, hærverk, bedrageri, heleri, mobbing, lyging, skulking, å rømme hjemmefra, kjøp, salg og bruk av rusmidler. Enkelte antisosiale handlinger kan sees på som en del av utprøvende handlinger i løpet av barne- og ungdomsårene. En ungdoms utøvelse av en antisosial handling som et enkelt tilfelle eller i en spesiell sosial setting kan være negativt,

men er ikke i seg selv bekymringsfullt. Det må derfor skilles mellom enkelte antisosiale handlinger og mer vedvarende antisosial atferd. Ungdommene i denne undersøkelsen har over tid utøvd en rekke antisosiale handlinger, på ulike arenaer og i ulike settinger. De har derfor en høy frekvens av antisosiale handlinger som utgjør en antisosial atferd. Ungdommene har såkalt interkorrelasjon i sin utøvelse av negative handlinger. Dette betyr at ungdommen utøver flere ulike antisosiale handlinger på ulike arenaer. For eksempel: Skulking og hærverk på skolen, slossing og trusler i nabolaget, stjeling i butikker og bruk av rusmidler sammen med venner.

Antisosial atferd er generelt bekymringsfullt med tanke på utvikling av kriminalitet, rusmisbruk og psykiske problemer, noe utviklingen til flere av ungdommene viser. Fire av dem har gjennom ungdomsårene gått fra å ha atferdsproblemer til også å utvikle rusproblemer og to av dem har utviklet psykiske plager i løpet av ungdomstiden. Utøvelse av antisosial atferd kan grovt sett deles i to kategorier: *Ytre fiendtlige handlinger*, som blant annet vold og trusler og *indre opposisjonelle handlinger*, som blant annet skulking og baksnakking (Snyder, Reid & Patterson, 2003). Alle ungdommene i denne studien viser klart ytre fiendtlige handlinger, men samtidig indre opposisjonelle handlinger. Det er derfor vanskelig ut i fra ungdommenes historier og skille klart mellom ytre og indre antisosial atferd. For ungdommene her er det snakk om både og. Det ser ut til å være et forsterkende samspill mellom indre og ytre antisosiale handlinger.

Det er vanskelig å anslå den nøyaktige utbredelsen av antisosial atferd hos barn og ungdom i Norge. Kazdin (1997) viser på bakgrunn av en gjennomgang av forskningslitteratur at det generelt i ulike befolkninger vil være mellom 5 og 10 % som utvikler atferdsproblemer som kan betegnes som antisosiale. I følge Ogden (1998) vil om lag 1 til 2 % av elevene på hvert klassetrinn utvikle antisosial atferd. Sett i forhold til norsk fødselsstatistikk fra Statistisk Sentralbyrå vil da mellom tre og fem tusen barn i hvert årskull utvikle antisosial atferd som predikerer kriminalitet i voksen alder. Ungdommene tilhører derfor, ut i fra sin antisosiale atferd, en liten og marginal gruppe blant ungdommer i Norge. De beskriver alle gjennom intervjuer at de har opplevd å være annerledes opp gjennom oppveksten både i familie, nærmiljø og skole. Denne opplevelsen av å være annerledes og ofte misforstått beskriver de fleste ungdommene både som konfliktskapende og som forsterkende for deres negative atferd. Opplevelsen av å være annerledes har gjennom hele oppveksten vært en marginaliserende faktor som forsterker seg med kontinuitet i den antisosiale atferden. Marginaliseringen fremtrer som en prosess der deres antisosiale atferd forsterker deres marginalisering etter hvert som de vokser opp.

Utviklingstrekk ved antisosial atferd

Utvikling av antisosial atferd forekommer både i løpet av barndom og ungdomstid. Dess mer alvorlig atferdsvanskene er, dess tidligere vil de bli oppdaget av omgivelsene, og dess større atferdsproblemene er dess større er risikoen for å utvikle kriminalitet, rusmisbruk og psykiske plager (Helland & Øia, 2000). Tidlig påvising av antisosial atferd har vist seg å være en av de viktigste predikatorer for kriminalitet i voksen alder. En studie fra Stockholm viste at 70 % av et utvalg som hadde fått påvist antisosial atferd tidlig i ungdommen befant seg i offentlige kriminalitetsregistre da de var tretti år gammel (Hodgins, 1994). Moffit, Caspi, Rutter og Silva (2008) deler utvikling av antisosial atferd i to hovedkategorier ; *tidlig-* og *sen startere*. Tidlig start predikerer høyere risiko enn sen start og sterkere grad av personlige bakgrunnsfaktorer for utvikling av antisosial atferd. Av de ti ungdommene i denne undersøkelsen er fem av dem klart tidligstartere og har hatt raskere negativ utvikling enn de andre. To av disse har i dag omfattende rusproblemer og bedriver gjentakende kriminalitet i forhold til omsetting av narkotika, vold og vinningsforbrytelser. For to av ungdommene er det vanskelig å klart avklare om de er tidlig eller sen startere, mens tre er sen startere. Disse tre er de ungdommene med minst omfattende problemer, og som ser ut til å kunne greie seg best over tid. I grove trekk kan en skille mellom personlige og sosiale faktorer som til sammen fremstår som årsakssammenhenger som skaper antisosial atferd. Personlige faktorer kan betegnes som faktorer som begrenser seg til individet alene gjennom biologi, mens sosiale faktorer er knyttet til individets samhandling med sine omgivelser. En eller flere enkelte faktorer vil ikke alene være determinerende for antisosial atferd. Biologiske og psykologiske diagnoser som blant annet ADHD vil ikke alene være en direkte årsak til antisosial atferd. Fire av ungdommene i undersøkelsen har ADHD, men det er ikke en direkte sammenheng mellom ADHD og negativ utvikling hos ungdommene. To med ADHD har hatt en svært negativ utvikling, mens de to andre har en svak negativ utvikling. I den pågående debatten om biologi og oppdragelses rolle i menneskelig atferd har Rutter (2006) oppsummert at det er snakk om et vedvarende samspill mellom biologiske forutsetninger og sosiale omgivelser.

Utviklingen av antisosial atferd hos ungdommene kan generalisert beskrives som en transaksjonsprosess mellom individ og miljø. Generelt spiller familie, foreldre og andre nære relasjoner en sentral rolle i årsakssammenhenger som fører til antisosial atferd. Både foreldrenes livssituasjon og relasjon til ungdommen er avgjørende risiko faktorer. Foreldre som har dårlig helse, rusproblemer, er arbeidsledige, fattige, gjennomgår samlivsbrudd eller selv har atferdsproblemer gir økt risiko for at barna utvikler antisosial atferd. Autoritær og/eller grenseløs oppdragelse kan også gi økt risiko for utvikling av antisosial atferd. I den grad en autoritær oppdragelse begrenser barns kontakt med høyrisiko miljøer kan den virke

beskyttende (Borge 2003). Ungdommene i denne undersøkelsen representerer et stor spenn i familie relasjoner og organisering. Fire av ungdommene er vokst opp med foreldre som står utenfor arbeidslivet grunnet fysiske og psykiske plager og/eller rusmisbruk. Fem av ungdommene er oppvokst i en omsorgssvikt situasjon. Alle er oppvokst i familier preget av konflikter og manglende kontinuitet i relasjoner og organisering. Heggen og Øia (2005) viser til en klar sammenheng mellom antisosialitet og *foreldre – ungdom relasjoner* ved at negativ kommunikasjon øker, mens sosial kontroll reduserer antisosialitet. Alle ungdommene i denne studien er vokst opp med liten grad av sosial kontroll med lite engasjement fra hjemmet knyttet til skole og fritid. Foruten familieforhold viser Storvoll (2004) til tre andre sentrale risiko faktorer: antisosiale venner, bruk av fritid og skolerelaterte forhold. Ulike antisosiale handlinger og sammenhengen av dem kan i følge Storvoll indikere utvikling av antisosial atferd fra "drift" til "skoleopposisjon" og "tyveri og hæververk". Antisosial atferd hos ungdom er således et resultat av årsakssammenhenger bestående av ulike risikofaktorer. Enkelte risikofaktorer som omsorgssvikt, biologiske vansker og tidlige atferdsvansker kan sterkere predikere antisosial atferd, enn negative venner, skoleskulk og bruk av vold, mens det vil være snakk om en utviklings, og læringsprosess som foregår i samspill med andre. Utviklingen av antisosial atferd kan således betraktes som en sosial læringsprosess som skjer på bakgrunn av ulike risikofaktorer, men som utvikler seg gjennom samhandling.

Avgjørende arenaer

Ungdommenes utvikling av antisosial atferd er transaksjonelle prosesser som gradvis forsterker seg opp igjennom deres oppvekst. Utviklingen er transaksjonell fordi den er et gjensidig samspill mellom ungdommene, betydningsfulle andre og miljø. Risikofaktorer hos ungdommen og i ulike kontekster påvirker og forsterker hverandre gjennom vedvarende samhandling. I ungdommenes livsløp er det noen arenaer som fremtrer som avgjørende kontekster. Disse arenaene representerer avgjørende risikofaktorer knyttet til ungdommenes atferdsproblemer. De avgjørende arenaene i ungdommenes utvikling av antisosial atferd er:

- Hjemmet.
- Skolen.
- Uorganisert fritid.
- Negative ungdomsmiljøer.

Disse arenaene fremstår som avgjørende i ungdommenes negative utvikling, og følger et klassisk mønster i utvikling av antisosial atferd. Både forskning i Norge og internasjonalt viser til en lignende utvikling (Storvoll 2004, Nordal m.fl 2005, Lahey m.fl 2003, Heggen og Øia 2005). For å forstå hvorfor ungdommene i dag fremstår som marginalisert er det avgjørende

å forstå hvordan deres sosiale praksis har utformet seg innenfor sentrale institusjoner og relasjoner.

Hjemmet

Flertallet av ungdommene i denne undersøkelsen har vokst opp i en utilstrekkelig omsorgssituasjon. Flere er oppvokst med omsorgsvikt knyttet til vanskjøtsel, vold og omfattende rusbruk hos foreldre. Felles for alle ungdommene er at de har fått mangelfull oppfølging og veiledning fra foreldre gjennom oppveksten både i og utenfor hjemmet. Denne mangelfulle omsorgen har gjort at ungdommene ikke er tilstrekkelig sosialt kompetente i forhold til normal ungdom på egen alder. Den manglende oppfølging fra hjemmet har ført til at ungdommene i liten grad har fulgt opp eget skolearbeid og at de i liten grad har deltatt på organiserte fritidsaktiviteter. Hjemmet er den grunnleggende og mest avgjørende sosialiseringarenaen i alle barns utvikling. Hos ungdommene i denne undersøkelsen går det tydelig frem at det er risikoene i hjemmet som har vært mest avgjørende for utvikling av atferdsvansker i barndommen. Med begrepet *ontologisk sikkerhet* viser den engelske sosiologen Anthony Giddens (1991) til hvordan barns opplevelse av trygghet i hjemmet avgjør hvilken tillit barnet har som både ungdom og voksen til sine sosiale omgivelser og de sosiale relasjoner de inngår i. Denne grunnleggende tilliten som barnet tillegger seg i en kjent og trygg omsorgssituasjon skaper resiliens og mestring i forhold til nye utfordringer i form av oppgaver og sosiale relasjoner. Heggen m.fl viser til at: *"Foreldrenes omsorgsarbeid bygger bro mellom barnet og omgivelsene"* (2003: 78). Omsorgssituasjonen med vekt på foreldrenes evne til å skape trygget, støtte og å veilede barna i oppveksten skaper en grunnleggende plattform for mestring av egen livssituasjon i ungdomstiden og voksen alder. I intervjuene med ungdommene går det tydelig frem at de i liten grad har opplevd ontologisk sikkerhet i sin oppvekst. Dette gjør at de har liten eller ingen tillit til sine omgivelser og de sosiale relasjoner de inngår. Ungdommene mangler grunnleggende sosiale ferdigheter som gjør at de mislykkes på skolen, ikke deltar i organisert fritid og inngår i negative fellesskap med andre med lignende bakgrunn.

Skolen

Alle ungdommene har en erfaring med å ikke lykkes i grunnskolen. Noen har ikke fullført grunnskolen, mens andre har kommet seg gjennom den. Ingen av ungdommene har en positiv opplevelse av å gå i grunnskolen. Felles for alle er en erfaring med å være utenfor, enten gjennom tilrettelagt undervisning eller gjennom manglende sosial kontakt med medelever. Ungdommenes manglende skolefaglige prestasjoner i grunnskolen er en sammensetning av individuelle utfordringer knyttet til læring, som dysleksi og ADHD, og manglende oppfølging fra hjemmet. Alle ungdommene har opplevd å være i konflikt med en

eller flere lærere. Dette skyldes trolig deres manglende tillit til voksne i sentrale relasjoner, men det kan også skyldes dårlig oppfølging fra enkelte lærere. Skolen er som Nordal (2002) viser til et dobbelt univers der skolen sett gjennom lærere og foreldre er en institusjon for læring, mens for elevene er det en arena hvor det er viktig å høre til bestemte sosiale fellesskap, og videre mestre de forventninger som stilles til dem både sosialt og faglig. Felles for alle ungdommene er at grunnskolen har vært en arena for marginalisering gjennom manglende deltakelse i de "rette" sosiale fellesskap og dårlige faglige prestasjoner. Til sammen har dette skapt en opplevelse av ikke å ikke mestre og ikke høre til. De fleste har tilhørt et negativt miljø på grunnskolen. Et lite og marginalisert miljø av "skoletapere" som har forsterket hverandres opplevelse av å være utenfor og deres negative tilnærming til skolearbeidet. Uten unntak har ungdommene store faglige hull i forhold til hva som er forventet av kunnskaper og ferdigheter for ungdommer på deres alder. To av ungdommene er i praksis på grensen til å være analfabeter. Alle ungdommene har allerede i grunnskolen laget strategier for hvordan de skal leve livet uten å ta utdanning. Selv de to som i dag går i videregående skole har hatt andre strategier enn utdanning. Først når det har gått opp for dem at de kan greie videregående skole har de valgt å lage strategier knyttet til utdanning.

Grunnskolen fremtrer som den arenaen der ungdommenes atferdsvansker blir kjent og raskt utvikler seg til å bli styrende for deres rolle på skolen og videre identitetsutvikling. Slik ungdommene i intervjuene beskriver egen opplevelse av grunnskolen fremtrer grunnskolen som den arenaen hvor de først opplevde at de ikke mestret de sosiale omgivelsene og forventningene som de stilt ovenfor. Flere har en svært negativ opplevelse av grunnskolen og knytter egne atferdproblemer til skolen, lærere og klassemiljø.

Uorganisert fritid

Få av ungdommene har deltatt i organiserte fritidsaktiviteter og idrettsbevegelsen opp igjennom oppveksten. De som har prøvd seg har ikke mestret denne arenaen sosialt og har derfor opplevd konflikt med trenere, ledere og lagkamerater. De har derfor alle gått glipp av en avgjørende arena for læring og utvikling av sosialkompetanse som store deler av normal ungdom deltar på. Hovedårsaken til at de ikke deltar i organisert fritid, og at de ikke lykkes på denne arenaen er at de har fått manglende oppfølging fra hjemmet.

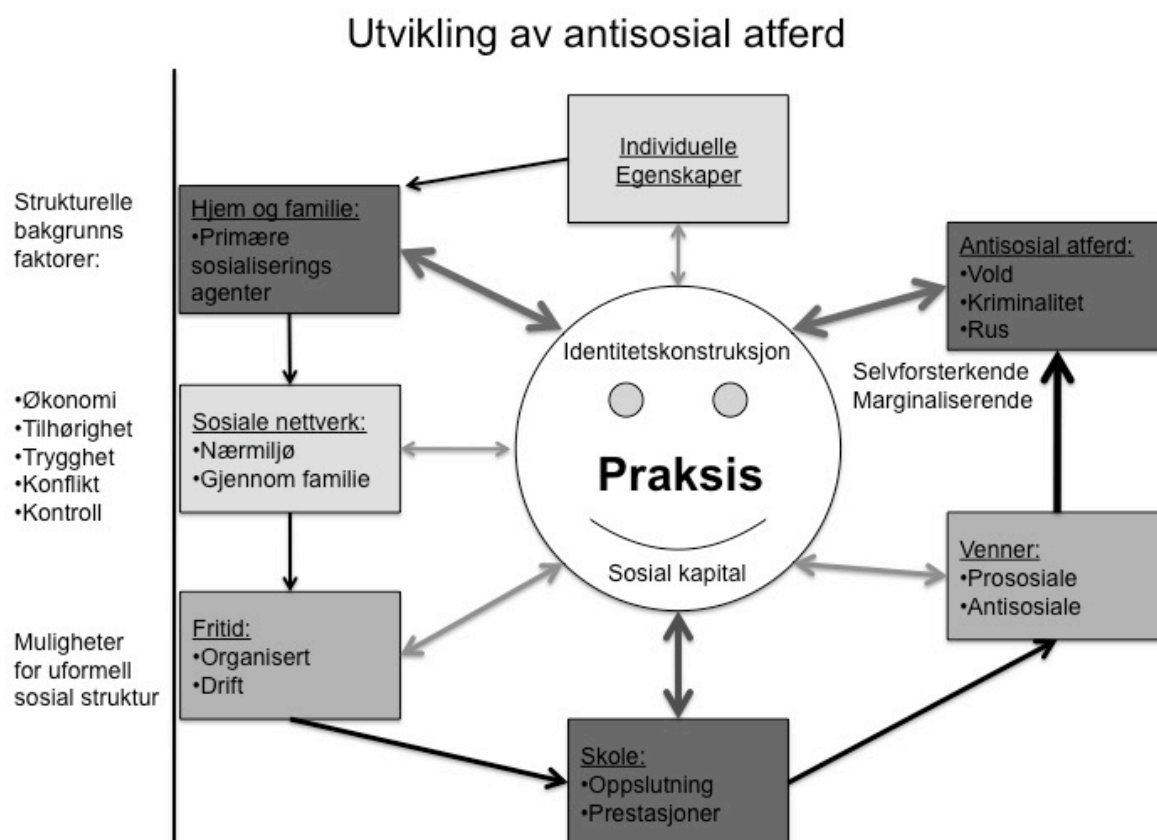
De fleste ungdommene har i løpet av ungdomstiden valgt å knytte seg til et uorganisert ungdomsmiljø som enten oppholder seg i nærmiljø og bysentra, eller mer lukket miljø hvor en oppholder seg hjemme oss enkelte og spiller dataspill. I de uorganiserte ungdomsmiljøene som ungdommene har inngått i har det vært flere ungdommer med atferdsproblemer, hvor de gjensidig har forsterket hverandres negative atferd.

Utsatte ungdomsmiljøer

Bort i mot alle ungdommene har inngått i, eller er en del av et negativt ungdomsmiljø der det brukes og omsettes narkotika, og hvor det utøves vold og begås vinningskriminalitet. Bruk av vold og bruk og omsetting av cannabis ser ut til å være de mest uheldige trekkene ved de negative ungdomsmiljøene for ungdommenes utvikling. Både bruk av vold og cannabis ser ut til å gjøre at ungdommene blir hengende fast i negative miljøer over tid. I intervjuene gav flere av ungdommene uttrykk for at det var vanskelig å gå bort fra den makt og status de hadde opparbeidet seg gjennom utøvelse av vold. I utsatte ungdomsmiljøer ser det ut til at utøvelse av vold er en ferdighet som forsterker ungdommenes utsatte posisjon ved å gi mer makt og anseelse. Vold er også en praksis som det ser ut til er vanskelig å endre på for ungdommene. Vilje og evne til å utøve vold er en ferdighet som ikke kan konverters til prososiale fellesskap. Bruk av cannabis fremtrer som et lim som låser ungdommene fast i utsatte miljøer. Sosialt knytter de kontakter og vennskap gjennom kjøp, salg og felles bruk. Salg av cannabis gir en mulighet til å finansiere en avvikende atferd uten å gå på skole eller å jobbe. Mentalt virker det som om ungdommene har stoppet opp når de i intervjuene reflekter rundt egen bruk av cannabis. De bagatelliserer eget rusproblem og fremstiller dette som et midlertidig stopp før de skal tilbake til en hverdag med skole, aktiviteter, jobb og prososiale venner. Realiteten er at de mister avgjørende år for å utvikle sosial kompetanse og kvalifisere seg til arbeidslivet. Den engelske medisineren Susen Greenfield (2000) beskriver dette som om tiden stopper opp for cannabis brukere, og at de blir fanget i nuet uten å planlegge fremtiden.

Ungdommenes deltakelse i utsatte ungdomsmiljøer fremmer deres antisosiale atferd gjennom at flere negative ferdigheter som volds utøvelse, vilje til å bruke rusmidler, kriminelle kontakter og impulsivitet fremmes og belønnes. Det er i de utsatte miljøene ungdommene blir presentert for rus og kriminalitet. Arenaene hjemmet, skolen og negative ungdomsmiljøer er avgjørende i å fremme og utvikle ungdommenes antisosiale atferd. Samspillet mellom disse arenaene og risikofaktorer knyttet til ungdommene og arenaene forsterker ungdommenes negative utvikling og befester deres negative identiteter. I figur 2 er ungdommenes generelle utvikling med fokus på disse avgjørende arenaene skjematisk fremstilt.

Figur 2 Utvikling av antisosial atferd.

Overganger og vendepunkt

Gjennom sitt livsløp har ungdommene hatt en negativ utvikling av atferd, og noen av dem har sent i ungdomstiden greid å endre sin negative atferd. En analyse av ungdommenes livshistorier viser at de alle har gått igjennom avgjørende overganger i livet som har gjort deres livssituasjon vanskeligere eller bedre. Med utgangspunkt i Laub og Sampson (1993 & 2003) sin teori om *pathways and turning points* kan ungdommenes livshistorier analyseres. Laub og Sampson viser til at den enkelte ungdoms evne og vilje til å inngå i relasjoner som skaper en uformell sosial struktur er avgjørende for om de fortsetter eller endrer avvikende atferd. Enkelte avgjørende overganger kan skape endringer i livssituasjon og atferd som blir til vendepunkt i ungdommenes liv. Det som definerer et vendepunkt er at positive sosiale endringer i ungdommens liv vedvarer over tid. Et vendepunkt skal skape en ny livssituasjon og et nytt livsløp. Overganger som Laub og Sampson viser til er; å flytte, få kjæreste, skole bytte/start/slutt, institusjon, jobb, møte med politi og rettssystem og militærtjeneste. I de

overganger der ungdommen er villig til, og har evne til å forplikte seg sosialt slik at de blir utsatt for en uformell sosial struktur og samtidig utvider sin sosiale kompetanse kan overgangen bli et vendepunkt. Ved å se på ungdommene sine livshistorier gjennom teorien om overganger og vendepunkt fremtrer det klart noen felles og avgjørende overganger som enten skaper mulighet for vendepunkt eller forsterker marginalisering. Avgjørende overganger som gikk igjen hos ungdommene var:

- Foreldrenes skilsmisse og samlivsbrudd.
- Flytting.
- Hjelpetiltak fra barnevernstjenesten bl.a New Page.
- Opphold på barnevernsinstitusjon.
- Overgangen fra grunnskole til videregående skole.
- Kjærester.
- Jobb.

For alle ungdommene utgjorde disse overgangene avgjørende endringer i livet deres. Hos tre av ungdommene kan en av disse overgangene betraktes som et positivt vendepunkt. For de andre seks har overgangene vært negative endringer som har forsterket deres marginale posisjon.

Skole og jobb

To overganger som fremtrer som avgjørende i ungdommenes livsløp er overgangen fra grunnskole til videregående skole og senere overgangen fra skole eller kvalifisering til deltagelse i arbeidslivet. Kun to av ungdommene greide overgangen fra grunnskole til videregående skole. Ingen av disse to mestret denne overgangen uten støtte fra skole og barnevernstjenesten. Av disse to ser en av dem ut til å kunne fullføre videregående skole med avgjørende hjelp fra stifinner i New Page. Den andre som går i videregående skole har rusproblemer og et for stort fravær for å kunne fullføre skoleåret. Tre av ungdommene har ikke fullført grunnskolen og de fem andre har droppet ut av skolen i overgangen til videregående skole. Fire av dem som har falt ut fra skoleløpet i overgangen fra grunnskole til videregående skole har fått flere kvalifiseringstilbud og muligheter gjennom barnevernstjenesten, Oppfølgingstjenesten og NAV, men kun en av ungdommene har greid å nyttiggjøre seg av dette tilbudet og er i dag i fast jobb. Videregående skole og senere innpass i arbeidslivet ser ut til å være to overganger som kan være avgjørende vendepunkt for ungdommene hvis de lykkes. De to ungdommene i denne undersøkelsen som har lykkes med å gjøre en av disse overgangene til et vendepunkt har i løpet av et års tid etablert seg med en annen livssituasjon der de har brutt kontakten med negative nettverk og etablert nye

og viktige prososiale relasjoner som kjæreste og/eller venner. For dem som har lyktes med å gjøre en overgang til et vendepunkt fremtrer det tydelig at hjelpen de har fått fra barnevernstjenesten, New Page, skole og NAV har vært avgjørende. For begge har det vært avgjørende å få venner og kjæreste på jobb og skole som skaper tilhørighet og som sosialt binder dem til et nytt og positiv fellesskap. I likhet med Laub og Sampson sine store statistiske funn i USA viser intervjuene med disse norske ungdommene at evnen og viljen til å inngå i forpliktende relasjoner som til sammen skaper en uformell sosial struktur kan være avgjørende for å gjøre en overgang til et vendepunkt. Dette kan tyde på at for å lykkes med sosialt endringsarbeid rettet mot ungdom med antisosial atferd vil ikke strukturelle endringer være nok, ungdommen bør også betraktes som en aktør som handler ut ifra egen virkelighetsoppfatning, interesser og mål. Ungdommenes eget ønske om å lykkes og deres evne til å søke og benytte seg av hjelp for å oppnå målet om å gå på skole og å jobbe fremtrer derfor som avgjørende.

Av de ti ungdommene i denne undersøkelsen var det som sagt kun tre som hadde utnyttet de potensielle mulighetene til å gjøre en overgang til et vendepunkt. Manglende skolegang og fravær fra arbeidslivet ser ut til å være avgjørende marginaliseringsfaktorer. Flertallet av ungdommene som ikke har maktet disse overgangene er i dag sterkt marginalisert knyttet til nettverk, rusproblemer og kriminalitetsutøvelse. For disse ungdommene fremtrer overgangene i deres livsløp som stadig forsterkende marginaliseringsmekanismer der skole og jobb er determinerende for positive sosiale endringer eller vedvarende marginalisering.

Marginalisert praksis

Gjennom læring og tilpassing i oppveksten har ungdommene i de relasjonene de har inngått i og i de kontekstene de har deltatt i tillært seg en sosial kompetanse som utgjør deres sosiale praksis. Denne praksis former ungdommene som aktører i relasjon til de dominerende sosiale strukturene i det norske samfunnet, både lokalt og nasjonalt. Giddens strukturasjonsteori (1984) viser hvordan sosiale aktører utvikler praksis i samspill med nedfellede sosiale strukturer. I strukturasjonsteorien er ikke strukturer ensidig dominerende for aktørene, men mer en nedfelt sosial infrastruktur for handling som skaper muligheter for sosiale aktører. Giddens viser til hvordan sosial struktur muliggjør handlingsfrihet for kompetente aktører. Sosiale strukturer utgjør et sett av regler og ressurser som setter aktørene i stand til å delta i samfunnslivet på en kompetent måte (Aakvaag 2008). Det er her snakk om en læreprosess der aktørene lærer innenfor og muliggjør seg av strukturene. For aktører som ikke innehar den kompetanse som skal til for å nyttegjøre seg av den

infrastrukturen de sosiale strukturene besitter, fremtrer strukturene som marginaliserende. For flertallet av ungdommene i denne undersøkelsen fremstår sentrale sosiale strukturer i det norske samfunnet som marginaliserende fordi ungdommene ikke besitter den kompetansen som skal til for å benytte seg av dem. Dette er særlig knyttet til institusjonene familie, skole, organisasjonsliv og arbeidsliv. Ved å falle utenfor og ikke kunne benytte seg av disse sentrale institusjonene utvikler ungdommene en avvikende handlingspraksis som gjennom livsløpet gjør dem stadig mindre kompetent. Ungdommenes handlingspraksis blir en marginaliserende praksis som gjør at de ikke klarer å delta i samfunnslivet på en kompetent måte og dermed fremstår som avvikende. Denne marginaliserende praksisen gjør seg særlig gjeldende i forhold til manglende skoleløp, utdanning og arbeid.

De siste tretti års samfunnsutvikling i Norge har både nasjonalt og lokalt skapt nye krav til sosial kompetanse, utdanning og kvalifisering til arbeidslivet. Nisjer i arbeidsmarkedet som tidligere var åpne for utsatt ungdom, som å bli læregutt hos en håndverker eller å dra til sjøs er i dag borte. Den vanskelige tilgangen skyldes ikke bare økt fokus på utdanning, men også en langt strengere og mer omfattende offentlig regulering av arbeidslivet. Som analysen av ungdommenes livshistorier gjennom overganger viser forsterker marginalisering seg gjennom livsløpet, og tilgangen til arbeidsmarkedet ser ut til å være helt avgjørende. Det er derfor ikke bare ungdommenes marginale praksis som stenger dem ute, men også strukturelle endringer i det norske samfunnet som stenger dem ute. Når ungdommene strukturelt stenges ute fra utdanning og arbeidsliv forsterkes deres marginale praksis.

Marginale muligheter

Alle ungdommene i denne studien har og har hatt et vanskelig livsløp. Deres problemer knyttes hovedsakelig til familie, oppvekst og skole. De er i utgangspunktet ikke selv produsent av sine atferdsvansker, men gjennom læring og sosialisering blir de medprodusenter. Resten av livet må ungdommene som voksne ta konsekvensen, og ansvaret for den atferden de har tillært seg gjennom vanskelige oppvekstforhold i familie, nettverk og skole.

Alle de ti ungdommene i rapporten har gjort omfattende fremskritt i å tilegne seg sosiale ferdigheter. De har utviklet refleksivitet og ansvarsforståelse for egen atferd, men dette er ikke nok. Tre av ungdommene har hatt en negativ utvikling knyttet til rus, psykiske problemer og kriminalitet. For disse tre har individuell oppfølging i regi av New Page ikke vært et tilstrekkelig tiltak. For to av dem har det heller ikke vært det eneste tiltaket fra barnevernstjenesten. Tre av ungdommene har greid å bruke oppfølgingen i New Page som en avgjørende ressurs i forhold til å gjøre viktige endringer i livet. En har brutt med gammelt

nettverk og fått distanse til egen familie, en har fått jobb og kjæreste, og en har greid å etablere seg i videregående skole. De andre fire har ikke hatt en negativ utvikling knyttet til rus og kriminalitet, men har falt utenfor skole og arbeidsliv. Selv om de i dag ikke har store rusproblemer eller begår omfattende kriminalitet er de i faresonen for å utvikle det med sin atferd når de står uten skoleplass eller arbeid. Syv av de ti ungdommene som er blitt fulgt opp i denne studien har i løpet av og etter oppfølging i New Page blitt marginalisert og ser i dag i liten grad ut til å kunne leve et ordinært liv med familie og arbeid. Gjennom deres oppvekst, atferd og sosiale praksis marginaliseres de, og de marginaliserer seg selv. Alt i slutten av tenårene står de på utsiden av sentrale institusjoner i det norske samfunnet med få muligheter til å selv kunne endre sine livsløp.

Tiltak

Ut i fra den kunnskapen New Page har opparbeidet gjennom studien av disse ti ungdommene vil organisasjonen sette inn tiltak for å i større grad kunne motvirke de marginaliseringsprosesser ungdom med atferdsvansker utsettes for. I 2010 vil New Page innføre en ny tiltaksmeny for individuell oppfølging og legge vekt på fire avgjørende områder i oppfølgingsarbeidet:

- Hjem og foreldre.
- Skole og utdanning.
- Deltakelse i fritidsaktiviteter.
- Kvalifisering til arbeidslivet.

Hjemmet og foreldres oppfølging av ungdommene er avgjørende i forhold til utvikling av problematferd, skoleløp og deltakelse i fritidsaktiviteter. For å kompensere på manglende oppfølging fra hjemmet vil New Page generelt legge større vekt på oppfølging av skole og fritidsaktiviteter i det individuelle oppfølgingsarbeidet. Det vil generelt bli lagt vekt på sosial ferdighetstrening for å styrke ungdommenes sosiale posisjon på skolen og gi leksehjelp for å fremme ungdommenes skolefaglige ferdigheter. Spesielt vil vi starte opp prosjekter knyttet til foreldreveiledning for å kunne styrke foreldre sin oppfølging av ungdommer med atferdsvansker.

Fullførelse av skoleløpet er helt avgjørende for at ungdom med atferdsvansker på sikt skal kunne delta i arbeids og organisasjonsliv som voksen. For å fremme skoleløpet vil New Page som sagt legge vekt på ungdommenes sosiale tilpassing på skolen og skolefaglige prestasjoner i det individuelle oppfølgingsarbeidet. Spesielt vil New Page etablere prosjektet: "Back to School" i alle lokale stammer. Dette er et praktisk pedagogisk tiltak rettet mot

ungdom som faller ut av skolen. Prosjektet har siden høsten 2008 vært utprøvd i New Page Rogaland med gode resultater. I Back to School trenes ungdom individuelt og i grupper på sosial kompetanse og skoleferdigheter gjennom målrettet oppfølging og kvalifiserende aktiviteter. Hver stamme i New Page vil få en Back to School koordinator som veileder og koordinerer skole, ungdom og familie, for å skape en forpliktende sosial struktur rundt ungdommene.

Deltakelse i fritidsaktiviteter er avgjørende for å bygge opp sosial kompetanse og nettverk. For å fremme deltakelse i fritidsaktiviteter etableres sosialt kvalifiserende gruppeaktiviteter for ungdom som får oppfølging i New Page. Gruppeaktivitetene er en treningsarena for å fremme mestringsopplevelser og sosial kompetanse gjennom fast deltakelse i aktiviteter. Aktivitetene i regi av New Page skal være en treningsarena for å kvalifisere ungdommene til å delta i ordinære fritidsaktiviteter. Utover gruppeaktivitetene vil New Page generelt i det individuelle oppfølgingsarbeidet legge vekt på å følge opp og støtte ungdommenes etablering i egne aktiviteter.

For at ungdom med atferdsvansker skal kunne skape varige endringer i eget liv er det avgjørende å få innpass i arbeidslivet. New Page vil derfor i alle stammer etablere "New Page Work" et tiltak for å kvalifisere ungdom til arbeidslivet. I samarbeid med ulike bedrifter vil vi tilby subsidierte praksisplasser. Gjennom veiledning og tett oppfølging skal ungdommene få relevant arbeidserfaring som gjør dem kompetent til å bli arbeidstakere. Hver stamme i New Page vil ha en Work koordinator som koordinerer og veileder ungdommene og arbeidsgiver.

Litteraturliste

- Borge, A. (2003). *Resiliens*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of society*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity*. Cambridge: Polity Press.
- Greenfield, S. (2000). *The private life of the brain*. London: Penguin Books.
- Heggen, K, Jørgensen & Paulgaard, G (2003). *De Andre*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Heggen, K. (2004). *Risiko og Forhandlinger*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Helland, H. & Øia, T. (2000). *Forebyggende ungdomsarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hodgins, S. (1994). Status at age 30 of children with conduct problems. *Studies on Crime and Crime Prevention*, 3, 41 – 63.
- Kazdin, A. (1997). Practioner review. Psychosocial treatments for conduct disorder in children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 161 – 178.
- Laub, J. & Sampson, R. (2003). *Shared beginnings, divergent lives*. Cambridge: Harvard University Press.
- Moffit, T., Caspi, A., Rutter, M., & Silva, P. (2008). *Sex Differences in Antisocial Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
- New Page (2009). *Metodehefte for individuell oppfølging*. <http://www.newpage.no/metoder.html>
- Nordahl, T (2002). *Eleven som aktør*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nordahl, T., Sørli M., Manger, T, & Tveit. A (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ogden, T. (1998). *Elevatferd og læringsmiljø. Læreres erfaringer med og syn på elevatferd og læringsmiljø i grunnskolen*. Rapport 98°. Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.
- Rutter, M. (2006). *Genes and Behavior. Nature – Nurture Interplay Explained*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Sampson, R & Laub, J (1993). *Crime in the making*. Cambridge: Harvard University Press.
- Snyder, J., Reid, J., & Patterson, G. (2003) A Social Learning Model of Child and Adolescent Antisocial Behavior. I Lahey, B., Moffitt, T., & Caspi A. (red.), *Causes of Conduct Disorder and Juvenile Delinquency* (s. 27 – 48). New York & London: The Guilford Press.
- Storvoll, E. (2004). *Antisocial atferd i ungdomstiden*. Oslo: Rapport 5/04 NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring).
- Aakvaag, G (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag